

Kohtuasi C-882/19**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

3. detsember 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Audiencia Provincial de Barcelona (Barcelona provintsi kohus, Hispaania)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

24. oktoober 2019 (selgitatud ja täiendatud 12. novembril 2019)

Apellant:

Sumal, S. L.

Vastustaja:

Mercedes Benz Trucks España, S. L.

Põhikohtuasja ese

Eelotsusemenetlus, mille eesmärk on teha kindlaks, kas riigisisesed tütaretevõtjad on vastutavad emaettevõtjatel konkurentsivastase tegevuse tagajärjel tekkinud vastutuse korral, ja kui jah, siis selleks nõutavad tingimused. Täpsemalt puudutab kohtuvaidlus ühe sellise kartellis tegutsevaks peetava ettevõtja tütaretevõtja võimet olla kostja, kui tütaretevõtja ei olnud komisjonis toimunud eelnevas haldusmenetluses pool.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Suur hulk kahju hüvitamise nõudes algatatud tsiviilmenetlusi pärast konkurentsi kaitse valdkonnas tuvastatud rikkumisi, eriti kui tegemist on riigiüleste rikkumistega, ja raskused, mida tekitab nende poolte kohtusse kutsumine, keda on rikkumise suhtes algatatud haldusmenetluses rikkumise eest vastutavaks peetud, sest nende asukoht on menetluskoha riigist erinevas riigis, on tinginud selle, et

kahju hüvitamise nõudeid ei esitata mitte otse emettevõtjate vastu, kellele on haldusmenetluses karistus määratud, vaid nende riigisiseste tütarettevõtjate vastu.

Üldjuhul on need tütarettevõtjad, mille 100protsendiline osalus kuulub rikkumise toime pannud emettevõtjatele ja mida viimased kasutavad nende toodete turustamiseks, millega seoses rikkumine toime pandi, mistõttu võib teataval määral arvata, et ka tütarettevõtjad on rikkumisest kasu saanud.

On tavaline, et tütarettevõtjad kaitsevad ennast, väites, et neil puudub võime olla kostja – küsimus, millele annavad liikmesriigi eri esimese astme kohtud vastuolulisi vastuseid:

a) Mõni kohus on seisukohal, et ei saa nõustuda, et tütarettevõtjatel puudub võime olla kostja, kuna ta leiab, et sel juhul on kohaldatav majandusliku ühtsuse ja/või ettevõtja ühtsuse doktriin, mis tuleneb sarnaseid juhtumeid käsitlevast Euroopa Kohtu praktikast, isegi kui see kohtupraktika käsitleb tütarettevõtja vastutuse laiendamist emettevõtjale.

b) Teised seevastu leiavad, et seda doktriini, millele on liikmesriigi õiguses olemas vaste riigisisese konkurentsikaitseaduse (Ley de Defensa de la Competencia) artikli 71 lõike 2 punktis b, tuleb mõista kitsamalt ning seda ei saa kohaldada ümberpöörduvalt (laiendades emettevõtja vastutust tütarettevõtjatele), kuna seda doktriini õigustav eeltingimus, st kontroll tütarettevõtja üle või võimalus avaldada otsustavat mõju tütarettevõtja otsustele, ei ole täidetud.

Nende kummagi seisukoha aluseks on kaalukad põhjused, mida peaks Euroopa Liidu Kohus igal juhul eelotsusemenetluses käsitlema. Tegelikult on Euroopa Kohtus menetlus pooleli apellatsioonkaebuse suhtes, mille esitas 28. veebruaril 2019 Biogaran Üldkohtu (ühexas koda) 12. detsembri 2018. aasta kohtuotsuse peale kohtuasjas T-677/14, Biogaran vs. komisjon ning milles tõstatati küsimus proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisest ja ELTL artikli 101 eesmärkide täitmata jätmisest, kuna emettevõtja vastutust kooskõlastatud tegevuse eest oli laiendatud tütarettevõtjale.

Lisaks sellele on Euroopa Kohus ise leidnud, et see ei ole küsimus, mis puudutab ainult iga liikmesriigi riigisisest õigust, vaid see puudutab kogu liidu õigust.

Pealegi ei piirdu selle küsimuse olulisus ainult käesoleva konkreetse kohtuasjaga, vaid Euroopa Kohtu arvamus on väga oluline ka paljude teiste kohtumenetluste lahenduse jaoks. See kaalutus paneb laiendama küsimuste eset mitte ainult sisulistele aspektidele, vaid ka menetluslikele küsimustele, mis võivad mõjutada rikkumise toime pannud emettevõtja tütarettevõtjate kaudu kohtusse kutsumise võimalusi.

Eelotsuse küsimused

- A) Kas Euroopa Kohtu enda kohtupraktikast tulenev majandusliku ühtsuse doktriin õigustab emaettevõtja vastutuse laiendamist tütarettevõtjale või on see doktriin kohaldatav ainult tütarettevõtjate vastutuse laiendamiseks emaettevõtjale?
- B) Kas mõiste „majanduslik ühtsus“ laiendamine peab toimuma kontsernisisesete suhete raames eranditult lähtuvalt kontrolliteguritest või võib see põhineda ka muudel kriteeriumidel, sealhulgas sellel, et tütarettevõtja võis rikkumisest kasu saada?
- C) Kui on võimalik laiendada emaettevõtja vastutust tütarettevõtjale, siis millised tingimused muudavad selle võimalikuks?
- D) Kui vastus eelmistele küsimustele on, et vastutust emaettevõtja tegude eest on lubatud laiendada tütarettevõtjatele, siis kas selle ühenduse kohtupraktikaga on kooskõlas niisugune riigisisene õigusnorm nagu konkurentsikaitseaduse artikli [71 lõige 2][,] milles on ette nähtud ainult võimalus laiendada tütarettevõtja vastutust emaettevõtjale, ja seda ainult tingimusel, et emaettevõtjal on kontroll tütarettevõtja üle?

Viidatud Euroopa Liidu õigusnormid

ELTL artikkel 267

Euroopa Kohtu 12. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Biogaran vs. komisjon, T-677/14, eriti punktid 218 ja 223.

Euroopa Kohtu 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Skanska Industrial Solutions jt, C-724/17, ECLI:EU:C:2019:204

Euroopa Kohtu 27. aprilli 2017. aasta kohtuotsus Akzo Nobel jt vs. komisjon, C-516/15 P, ECLI:EU:C:2017:314

Euroopa Kohtu 14. detsembri 2006. aasta kohtuotsus Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio C-217/05, EKL 2006, lk I-11987, punkt 40

Euroopa Kohtu 10. septembri 2009. aasta kohtuotsus komisjon vs. Prantsusmaa C-97/80.

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

Konkurentsikaitseaduse (Ley de Defensa de la Competencia) artikli 71 lõike 2 punkt b

Tsiviilkohtumenetluse seaduse (Ley de Enjuiciamiento Civil, edaspidi „LEC“) artikli 214 lõige 1.

Põhikohtuasja asjaolude ja menetluse kokkuvõte

- 1 Sumal, S. L. esitas tavamenetluses äriühingu Mercedes Benz Trucks España, S. L-i (edaspidi „MB Trucks“) vastu hagi, milles ta nõudis viimaselt kahjuhüvitist summas 22 204,35 eurot konkurentsieeskirjade rikkumise eest, mida ta viimasele süüks paneb ja mis seisneb ELTL artikli 101 rikkumises Euroopa Majanduspiirkonnas ajavahemikul 1977–2011 hindade kindlaksmääramisega (nn veokite kartell) peamiste veokitootjate vahel, kelle hulgas on vastustaja emaettevõtja Daimler.
- 2 Vastustaja omakorda vaidleb nõudele vastu, väites muu hulgas, et tal puudub võime olla kostja, kuna ta on seisukohal, et väidetava rikkumise eest on ainuvastutav emaettevõtja Daimler AG, kellel on vastustajast eraldiseisev õigusvõime.
- 3 Vaidlustatud otsusega jäeti hagi rahuldamata, leides, et vastustajal puudus võime olla kostja, kuna ainuvastutavaks peeti emaettevõtjat, kes on ainus eelnevas Euroopa Liidu konkurentsiasutuse poolt kartelli suhtes algatatud karistuse määramise haldusmenetluses nimetatud üksus.
- 4 Apellant väidab apellatsioonkaebuses, et vaidlustatud otsuses kohaldati õigust vääralt, kuna otsustati, et kostjaks olnud tütarettevõtjal puudub võime olla kostja, jääb selle juurde, et vastustajal on võime olla kostja, ning nõuab asja sisulist lahendamist ja kohtuotsust, millega tema nõuded rahuldatakse.
- 5 Vastustaja vaidleb apellatsioonkaebusele vastu, väites, et esimene väide kostjaks olemise võime kohta on vastuvõetamatu.
- 6 Otsustati menetlus peatada ja anda pooltele viiepäevane tähtaeg avaldada seisukoht selle kohta, kas on otstarbekas ja asjakohane esitada Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotlus küsimustes, mida tekitab ühe teistega kartellikokkuleppes osalenuks peetud ettevõtja tütarettevõtja võime olla kostja, kui see tütarettevõtja ei olnud komisjonis toimunud eelnevas haldusmenetluses pool.
- 7 Vastustaja MB Trucks oli eelotsusetaotluse esitamise vastu, väites, et kavandatud küsimused ei olnud menetluse ese, et ei ole vaja esitada küsimust vastutuse võimaliku laiendamise kohta tütarettevõtjale, kuna see on selge küsimus (st vastus on „ei“) ja kuna küsimusi, mis tahetakse esitada, ei olnud aluseks olevas menetluses käsitletud.
- 8 Apellant seevastu pooldas eelotsusetaotluse esitamist.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 9 Pärast seda, kui apellant oli kinnitanud, et ta oli ostnud ajavahemikul 1997–1999 vastustajaks olevalt äriühingult liisingulepingu alusel volitatud edasimüüja Ster Motor, S. L-i kaudu kaks kontserni Daimler (Mercedes Benz) veoautot, väitis ta

oma nõudes, et komisjoni 19. juuli 2016. aasta otsuses tuvastati, et ajavahemikul 1977–2011 rikuti ELTL artiklit 101 Euroopa Majanduspiirkonnas ebaseadusliku hindade kindlaksmääramisega peamiste veokitootjate vahel, kelle hulgas on vastustaja emaettevõtja Daimler AG. Ta järeldab sellest, et selle rikkumise tõttu kandis ta lisakulu, milleks hinnatakse 20% ostuhinnast.

- 10 Vastustaja väitis omakorda, et apellandil ei olnud mingit tüüpi lepingulist suhet äriühinguga MB TRUCKS (või DAIMLER), sest vaidluse esemeks olevad veoautod osteti volitatud edasimüüjalt, kes on äriühingust MB TRUCKS (ja DAIMLER) sõltumatu üksus, ja veoautode lõpphinda ei määranud MB TRUCKS ega ammuigi mitte DAIMLER, vaid see lepidi kokku eraldi läbirääkimiste tulemusel veoautod müünud volitatud edasimüüja STERN MOTOR S. L-iga.
- 11 Ta väitis ka, et tal puudub võime olla kostja, kuna MB TRUCKS ei olnud komisjoni otsuse adressaat ega teda ei ole ka selles otsuses nimetatud. Tema arvates oli DAIMLER AG ainus Daimleri kontserni äriühing, kes oli vastutav tegevuse eest, mille eest karistus määrati ja mis seisnes teatavas teabevahetuses tootjate põhitegevuskohtade (ja alates 2002. aastast mõne Saksamaa tütarvõtja) vahel. Konkreetselt on nimetatud otsuse põhjenduses 11 märgitud, et „rikkumise eest vastutav kontserni Daimler äriühing on Daimler AG („Daimler“), mille registrijärgne asukoht on Stuttgartis Saksamaal“. Sellest järeldab MB TRUCKS, et ta ei ole vastutav tegevuse eest, mille eest määrati karistus, ning tal puudub võime olla kostja, et vastata apellandi algatatud kohtuasjas hagile, milles nõutakse nimetatud tegevusega väidetavalt tekitatud kahju hüvitamist.
- 12 Lõpuks väitis ta, et hagiavalduses esitatud lepinguvälise vastutuse tuvastamise nõue on aegunud ja et komisjon heitis otsuse adressaatidele ette õigusvastases teabevahetuses osalemist. Seega väitis ta, et apellant oleks pidanud tõendama väidetava kahju olemasolu ja ulatust ning põhjuslikku seost rikkumise ja selle kahju vahel, ja seda vastavalt kahju hüvitamise korrast tulenevatele nõuetele. Ta järeldas sellest, et teabevahetus ei mõjutanud netohindasid, mida kliendid maksid MB ESPAÑA volitatud edasimüüjate müüdüd veoautode eest.

Eelotsusetaotluse põhjenduse kokkuvõte

- 13 Eelotsusetaotluse esitanud kohus lähtub sellest, et kui emaettevõtja vastutust peaks laiendatama tütarvõtjatele, sest ettevõtja ühtsuse põhimõtet peaks saama tõlgendada nii ülevalt alla (emaettevõtjalt tütarvõtjatele) kui ka vastupidi, siis oleks lubatud algatada *follow on* hagi tütarvõtja suhtes, keda ei peetud eelnevas karistuse määramise haldusmenetluses asjassepuutuvaks isikuks, tingimusel et tütarvõtjat ja emaettevõtjat saab pidada konkurentsi piiravale tegevusele reageerimise seisukohast üheks ja samaks ettevõtjaks. Ta leiab, et see võimalus tuleneb selgelt Euroopa Kohtu 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsuses kohtuasjas C-724/17 (ECLI:EU:C:2019:204) välja töötatud kohtupraktikast, kuigi see juhtum on kontserni omast väga erinev, kuid ta leiab sellele vaatamata, et see ei takista kohaldada sama kohtupraktikat arutamisel olevas asjas.

- 14 Euroopa Kohus on mitmes otsuses uuesti kinnitanud, et aluslepingute koostajad otsustasid kasutada ELTL artiklit 101 rikkunud isiku tähistamiseks mõistet „ettevõtja“ (Euroopa Kohtu 27. aprilli 2017. aasta otsus kohtuasjas Akzo Nobel, C-516/15 P, ja eespool viidatud Euroopa Kohtu 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus). Provintsi kohus on seisukohal, et Euroopa Kohus tahtis sellega öelda, et see mõiste hõlmab tervet majandustegevusega tegelevat üksust, olenemata selle õiguslikust laadist ja rahastamisviisist. Samuti on öeldud, et selles käsitluses lasub vastutus pigem majanduslikel varadel (ettevõttel majanduslikus mõttes) kui teataval juriidilisel isikul.
- 15 Samas mõttes on Euroopa Kohus samuti täpsustanud, et ettevõtja mõistet tuleb selles kontekstis mõista kui majandusüksust, ja seda isegi siis, kui õiguslikult koosneb see majandusüksus mitmest füüsilisest või juriidilisest isikust (14. detsembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-217/05: Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, EKL 2006, lk I-11987, punkt 40).
- 16 Samas, kui kohus on kohaldanud seda doktriini kontsernide puhul, siis alati selleks, et laiendada vastutust tütarettevõtjale süüks pandud tegude eest emaettevõtjale, nagu kahes kohtuotsuses seoses Azko kontserniga (Euroopa Kohtu 27. aprilli 2017. aasta ja 10. septembri 2009. aasta kohtuotsus – kohtuasi C-97/80). Seda kohaldamist õigustav alus seisneb emaettevõtja kontrollivõimus avaldada tütarettevõtja tegevusele otsustavat mõju, samas kui on ebatõenäoline, et selline kontrollivõim võiks olla ka vastupidises suunas, st et ka tütarettevõtjal võiks olla kontroll emaettevõtja üle. Seega, kui see oleks ainus alus, mis õigustab majandusliku ühtsuse doktriini kohaldamist, siis leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et on kaheldav, kas vastutuse laiendamine oleks mõistlik sel juhul, kus ei ole mingeid tõendeid, et Hispaania tütarettevõtjal oleks Saksa emaettevõtja üle kontrollivõimu.
- 17 Üldkohtu 12. detsembri 2018. aasta kohtuotsuses (kohtuasi T-677/14, juhtum Biogaran) õigustab vastutuse laiendamist mõlemas suunas, kuivõrd kohtuotsuse punktis 218 on märgitud:
- „[...] kui emaettevõtjale on võimalik omistada vastutust tema tütarettevõtja toime pandud rikkumise eest ja sellest tulenevalt omistada neile kahele äriühingule solidaarvastutus rikkumise eest, mille on toime pannud nende moodustatud ettevõtja, rikkumata isikliku vastutuse põhimõtet, on see *a fortiori* nii ka juhul, kui emaettevõtja ja tütarettevõtja moodustava majandusüksuse toime pandud rikkumine tuleneb nende kahe äriühingu ühisest tegevusest“.

Täpsemalt, kuivõrd selle punktis 223 on laiendamise põhjenduseks märgitud järgmist:

„[...] tuleb meenutada, et otsustav mõju, mida 100% osalusega tütarettevõtjale avaldab emaettevõtja, võimaldab eeldada, et tütarettevõtja tegevus viiakse läbi emaettevõtja nimel ja arvel ning järelikult ettevõtja nimel ja arvel, mille nad moodustavad“.

- 18 Faktiline olukord, millest selles otsuses niisuguste avalduste tegemiseks lähtutakse, ei ole siiski vaidlusaluse juhtumiga täpselt kokkulangev.
- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb, kas võib asuda seisukohale, et esineb eeldatav „rikkumises osalemine“, selleks et laiendada emaeettevõtja tsiviilvastutust tütarettevõtjale asjaolu tõttu, et emaeettevõtja kasutas tütarettevõtjaid lihtsalt rikkumise esemeks olevate toodete turustamise vahendina ja seega sai rikkumisest majanduslikku kasu, või on nõutav otsesem osalemine tegudes, mis kujutavad endast rikkumist.
- 20 Teiselt poolt ei usu ta, et kontrolliidee, millele Euroopa Kohus on viidanud kontsernide puhul, oleks ainus võimalik alus, mis õigustaks majandusliku ühtsuse doktriini kohaldamist, nagu ilmneb Euroopa Kohtu enda kohtupraktikast teises juhtumite rühmas, mida illustreerib hästi Euroopa Kohtu 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus. Tegemist on ettevõtja õigusjärglusega ettevõtja ümberkujundamise raames. Euroopa Kohtu hinnangul on tsiviilvastutuse laiendamiseks tähtsam ettevõtja ühtsuse analüüsimine kitsalt majanduslikust perspektiivist kui juriidilisest. Euroopa Kohus ise viitab selleks 11. detsembri 2007. aasta kohtuotsusele ETI jt, C-280/06, EU:C:2007:775, punkt 42; 5. detsembri 2013. aasta kohtuotsusele SNIA vs. komisjon, C-448/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:801, punkt 22, ja 18. detsembri 2014. aasta kohtuotsusele komisjon vs. Parker Hannifin Manufacturing ja Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, punkt 40.
- 21 See teine juhtumite rühm näitab seega, et majandusliku ühtsuse doktriini alus ei ole ainult üks ega ainult kontrolliideel põhinev, vaid see tundub olevat laiem ning põhineb vastutuse käsitlemise ideel, mitte puhtalt õiguslikult, vaid pigem majanduslikus plaanis, mille kohaselt lasub vastutus seal, kus on rikkumisest kasu saadud. Ta usub, et selle mõtte saab välja tuua kohtuasjas, mis lahendati Euroopa Kohtu 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsusega, esitatud kohtujuristi ettepanekust, milles kohtujurist kinnitab, et selle laiendamise eesmärk on hoida ära ettevõtjate konkurentsivastane tegevus, nii et vastutus peab lasuma pigem varadel kui teatud kindlal juriidilisel isikul.
- 22 Õigussubjektsus täidab siiski olulist õiguskindluse ja hea õigusliku korra ülesannet ning need olukorrad, kus see kõrvale jäetakse, on erakorralised, nagu ilmneb ärisaladuse tühistamise tehnika kohaldamisest kohtupraktikas (doktriin, mis küll erineb siin arutatavast, kuid millel on sellega teatav sarnasus). Käesolevas asjas kaheldakse, et erandi tegemine oleks piisavalt õigustatud valdkonna enda eripära tõttu või oleks nõutav lisatingimus, nagu võiks olla see, et on võimatu või erakordselt raske panna tegelikult vastutama isikuid, keda peeti rikkumises vastutavateks eelnevas karistuse määramise haldusmenetluses. Provintsi kohus arvab, et nendest kahest juhtumite rühmast, milles on Euroopa Kohus majandusliku ühtsuse doktriini kohaldanud, ühes esineb kaudselt see mõte (ettevõtja õigusjärgluse juhud), kuid mitte kontsernide puhul, kus vastutuse emaeettevõtjale laiendamise tingimuseks ei ole, et vastutust ei ole võimalik tegelikult kohaldada tütarettevõtjate varale.

- 23 Juhul, kui see täiendav põhjendus on nõutav, küsitakse samuti, kas raskused, mida kujutab emettevõtjate kohtusse kutsumine kohtuvaidluse algatamise kohast erinevates riikides, mis tekitab lisaks märkimisväärsetele kuludele ka olulisi viivitusi, oleks piisav põhjendus. Igal juhul on kindel, et ettevõtjad üldjuhul ei nõustu kohtusse kutsumisega riiki, kus toimub kohtuvaidlus, oma tütaretevõtjate kaudu või õigusteenuste osutajate kaudu, kes esindavad neid teistes samalaadsetes menetlustes.
- 24 Menetlustes, mille summa ei ole väga suur, võivad need raskused olla kahju saanute jaoks oluline tõke menetluse algatamiseks, sest nad võivad olla sunnitud tegema lisakulutusi ja leppima märkimisväärse viivitusega menetluses. Sellele lisanduks täiendavad raskused kohtuotsuse täitmisel, kui lõpuks oleks vaja kohtuotsuse täitmisele pööramiseks pöörduda teise riigi kohtusse.